

İrfan Kaya **Ülger**

ikulger@gmail.com

DOĞU AKDENİZ’DE FRANSIZ İHTİRASI SINIRLARI ZORLUYOR

FRANSA, TÜRKİYE’NİN AKDENİZ’DE YÜRÜTTÜĞÜ SİSMİK ARAŞTIRMA VE SONDAJ FAALİYETLERİNİ ENGELLEMELİK İÇİN BÖLGEYE SAVAŞ UÇAKLARI VE CHARLES DE GAULLE ADLI SAVAŞ GEMİSİNİ SEVK ETTİ. FRANSIZ DERİN DEVLETİNİN BİR OPERASYONU OLAN BU İHTİRAS FIRTINASINDA, MACRON’UN ROLÜ TEKNOKRAT OLMaktan ÖTEYE GİTMİYOR.

Maastricht Antlaşması’yla Avrupa Birliği (AB) adını alan Batı Avrupa’da-ki bütünleşme hareketinin fikir babaları arasında Fransızlar da var. Bunlardan ilki Jean Monnet, ikincisi de o dönemde Fransa Dışişleri Bakanı olan Robert Schuman. Jean Monnet, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunun kuruluş belgesi olan Paris Antlaşması taslağını hazırladı. “İkinci Baba” Schuman ise halen AB üyesi ve aday ülkelerde kutlanan Avrupa gününün mimarı. 9 Mayıs 1950’de yayımladığı deklarasyon, Batı Avrupa’da iktisadi iş birliği yoluyla siyasi bütünleşmeye giden kapıya işaret ediyordu. AB’nin ne olduğu ve kuruluşunda hangi ülkelerin etkisinin bulunduğu uzun tartışma konusu. AB’yi Amerikan projesi olarak okumak da yanlış değil, Fransa’nın temel tetikleyici işlev gördüğünü öne sürmek de.

Fransa, iki Almanya’nın birleştiği 1990’a kadar AB bütünleşmesini yönlendiren tek aktör idi. Sonraki zamanlarda Almanya’nın siyasi ve ekonomik gücünün artması ve AB’nin patronajını ele geçirmesi Fransa’da hep kıskançlık yaratacak, “eski güzel günlere dönme” hayalini canlı tutacaktır. Fransa, günümüzde hem AB içerisinde patron hem de global düzeyde “büyük güç” olmak istiyor. Macron’un AB içerisinde ve uluslararası alanda takip ettiği politika ve yürüttüğü faaliyetler, ütopya peşinde koşan ama ulusal gücünün bileşenleri yeterli olmayan aktörlerin dramına örnek teşkil ediyor. Fransa’nın bu alandaki iktisatları Macron iktidarı ile sınırlı değil. Son 70 yılına bakıldığında De Gaulle’den Mitterrand’a, Giscard d’Estaing’den Jacques Chirac’a benzer yaklaşımların hep gündemde olduğunu görmek mümkün.

Ne istiyor Fransa, neden irredentist bir politika izlediğine kârîne teşkil edecek yönelim ve politikalar takip ediyor? Kesinlik kazanmış olan husus, Fransa’nın kendini büyük bir imparatorluğun

mirasçısı kabul etmesi ve emperyal ütopyalara yönelmesi. İkinci Dünya Savaşı sonunda Yalta’da kurulan düzen içerisinde BM Güvenlik Konseyi’nin beş daimi üyesinden biri olma şansını yakalayan Fransa buna rağmen tatmine ulaşabilmiş değil. Global düzeyde kendini ABD’nin ardında Rusya ile Çin arasında bir yere konumlandıran Fransa, Batı Avrupa’da Almanya’nın, Uzakdoğu’da Japonya’nın ve Ortadoğu’da da Türkiye’nin potansiyelinden rahatsızlık duyuyor.

Macron’un Maceracı Yaklaşımı

AB’nin yaklaşık 15 yıldır duraklama yaşadığı, bir nevi fetret devri ile karşı karşıya olduğu bilinen bir husus. Avrupa bütünleşmesini negatif yönde etkileyen bir düzineye yakın sorun var. Eski komünist ülkelerin 2004 ve 2007’de AB’ye kabul edilmesi ile başlayan duraklama, 2005’te anayasanın reddedilmesi, 2008’de küresel ekonomik kriz ile devam etti. Arap Baharı’nın ardından sığınmacı akını, buna paralel olarak ırkçılık ve yabancı düşmanlığının güçlenmesi, üye ülkelerde AB kuşkuçuluğunun artması ve gelecek perspektifinin belirsiz hale gelmesi Avrupa’yı derinden etkiledi. Avrupa bütünleşmesinin tüm bu gelişmelerden en az biçimde etkilenmesi için çaba gösteren ülke Almanya oldu. Merkel, takip ettiği politikalarla dev boyutlardaki sıkıntılara rağmen AB bütünleşmesinin geriye gitmesine mani oldu. AB genelinde Almanya’nın nüfuzunun güçlü olmasından memnun olmayan ülke, hiç kuşku yok ki Fransa. 2017 seçimlerinde ikinci tura kalan Macron’un rakibi Marine Le Pen tarafından dile getirilen şu cümle, Fransa’nın Almanya gücünden ne derece kaygı duyduğunu ortaya koyuyor: “Fransa’yı bundan sonra bir kadın yönetecek. Bu kadının Fransız mı (Marine Le Pen), yoksa Alman mı (Merkel) olacağına siz karar vereceksiniz.”

Macron, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turunda seçime katılanların yüzde 66’sının

desteğini alarak ipi göğüsledi. 39 yaşında Fransa’nın 25’nci Cumhurbaşkanı olarak koltuğa oturdu. Macron, kampanya döneminde ülkede birçok konuda reform yapacağını taahhüt etmiş olmasına rağmen kararlı bir tutum ve etkili bir uygulama ortaya koyamadı. Bir zamanlar AB’nin patronu olan Fransa, Macron döneminde 2008 krizinin yarattığı ekonomik sıkıntıların üstesinden gelemedi. Ekonomiyi istikrara kavuşturamayan Macron, siyasi bütünlük ve asayiş sağlamakta da zorlanıyordu. Sarı yeleklilerin protesto gösterilerini bir türlü sonlandıramadı. Bilindik kurguyu Fransa’da tekrarlayarak toplumun dikkatini iç siyasetten uzak tutmak için dış politikada agresifleşti. Üstelik dış politika alanında sağlanan başarı Fransa’nın AB içerisinde gücünü ve itibarını takviye edecekti. Macron’un yeni hedefi, dış dünyada ses getirecek ütopyaların peşinden koşmaktı.

Akdeniz Politikası

Fransa için hem Akdeniz coğrafyası hem de mücavirdeki sahil dar Mağrip (Kuzey Afrika) ve Maşrik (Doğu Akdeniz) ülkeleri her zaman ehemmiyet taşımıştır. Sömürgecilik ve emperyalizm çağında birçok ülkeyi işgal eden, mandater devlet olarak yöneten Fransa, sonraki zamanlarda tahakkümü sürdürme gayreti içerisinde olmuştur. Bu çerçevede yakın tarihte ilk akla gelen ülkeler Lübnan, Suriye ve Cezayir olmaktadır.

Fransa aynı zamanda AB içerisinde Akdeniz ülkeleri ile yakınlaşmaya öncülük etmiştir. Bu kapsamda ilk adım, Barselona Süreci olarak da bilinen AB-Akdeniz ortaklığı adını taşımaktadır. 1995’te başlayan süreç, 12 Akdeniz ve 15 AB üyesi arasında siyasi diyalogun güçlendirilmesini, ekonomik ve kültürel alanlarda iş birliğini öngörüyordu. Mağrip ve Maşrik ülkeleri ile AB arasında artan ölçüde iş birliği öngören proje, başka sebepler yanında İsrail-Filistin barış sürecinde yaşanan kilitlenme nedeniyle öngörülen hedeflere ulaşamadı. 2004’te

Fransa, günümüzde hem AB içerisinde patron hem de global düzeyde “büyük güç” olmak istiyor. Macron’un AB içerisinde ve uluslararası alanda takip ettiği politika ve yürüttüğü faaliyetler mevcut koşullarda ütopyadan ibaret. Fransa, bu yeni konjonktürde ihtiraslı bir şekilde Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanları tartışmasına müdahil olmaya başladı.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki haklarını görmezden gelen GKRY, Yunanistan, Fransa ve İtalya, 26 Ağustos'ta başlatıkları ve üç gün sürecek olan "Eunomia" adlı tatbikatı bölgede tansiyonu düşürmek amaçlı yaptıklarını iddia etti. Fransa ve Yunanistan daha önce 13 Ağustos'ta Türkiye'nin NAVTEX ilan ettiği sahayı da içinde bulunduran bölgede ortak bir tatbikat gerçekleştirmişti.

Ortak Komşuluk Politikası şemsiyesi altında bir deneme daha yapıldı. Yeni projede Akdeniz ülkeleri artık ortak değildi, komşu statüsüne düşmüşlerdi. AB, bu politika ile komşu ülkelerin demokrasi, insan hakları, hukuk devleti gibi evrensel ilkelerle siyasi ve ekonomik istikrara kavuşacağına ümit ediyordu. Ne var ki, bu yöndeki kısmi teşebbüslerin, münferit başarıların topyekun bölge bakımından bir netice vermesi muhal görünüyordu.

Fransa'nın gayretleriyle 2008'de yeni bir proje başlatıldı. Akdeniz için Birlik adını taşıyan proje, bölge ülkeleri ile AB arasında değişik geometrili iş birliği tesis edilmesini öngörüyordu. Ne var ki, kısa bir süre sonra patlak veren Arap Baharı nedeniyle bu teşebbüs de öncekilerin akıbetinden kurtulamadı. Mağrip ve Maşrik ülkeleri için AB düzeyindeki girişimler başarılı olmamıştı. Ama öte yandan Fransa, sömürgecilik ve emperyalizm çağının bağlantılarını canlı tutarak ve günün koşullarına uyarlayarak kimi bölge ülkeleri ile her zaman yakın irtibat ve iş birliği içerisinde bulunuyordu. Bu ilişki, Lübnan ve Suriye gibi ülkeler üzerinde hamilik, daha başkaları için Frankofon Ülkeler Topluluğu şemsiyesi altında yürütülen politikalarla sürdürüldü.

Aralarında sömürgecilik ilişkisi olmamasına rağmen Fransa'nın yakın temas halinde olduğu ülkelerden biri de Yunanistan olmuştur. 1967'de Albaylar Cuntası yönetimi el koyduğunda dönemin başbakanı olan Karamanlis, sürgün yeri olarak Paris'i seçmişti. Yunanistan ile Fransa arasındaki yakınlık 1974 sonrasında artarak devam etti. Fransa'nın yönlendirmesiyle Yunanistan, 1970'lerin ikinci yarısında AET hedefine kilitlendi ve 1981'de yine Paris'in desteği ile üye oldu.

21'inci yüzyılın eşliğinde Doğu Akdeniz'de yeni hidrokarbon kaynaklarının keşfedilmesi üzerine Fransa'nın dikkati bir kez daha bölge üzerinde toplandı. Fransa'nın iç sorunları ve AB bünyesinde Almanya'nın başat konumundan kaynaklanan sıkışıklığın aşılması için yeni bir fırsat ortaya çıkmıştı. Fransa, esasında Arap Baharı ertesinde bölgedeki

gelişmeleri yakından takip ediyor ve müdahil olmak için fırsat kolluyordu. Doğu Akdeniz'de kadim anlaşmazlık konuları arasında ilk sırada İsrail-Filistin çatışması bulunuyordu. Ardından Kıbrıs sorunu ve bundan ayrı düşünüle-meyecek olan Türkiye ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlıklar geliyordu. Bölgede kutuplaşmaya neden olan en yeni ihtilaf ise enerji rezervlerinin keşfedilmesi ile hızlanan deniz yetki alanlarının paylaşımı sorunu idi.

Amerikan Jeolojik Araştırmalar Merkezi'nin tahminlerine göre Doğu Akdeniz'de doğalgaz ve petrol rezervleri sırasıyla 3.45 trilyon metreküp ve 1.7 milyar varil şeklindeydi. Bölgede bugüne kadar keşfedilen büyük doğalgaz havzaları Kıbrıs Rum Yönetimi (Afrodit ve Kalipso), İsrail (Leviathan ve Tamar) ve Mısır (Zohr ve Nur) yetki alanları içerisinde bulunuyordu. Kıbrıs açıklarında ve Akdeniz'in ortasında yeni rezervlerin keşfedilmesi ihtimali, deniz yetki alanlarının nereden başlayıp nerede bittiği tartışmasını alevlendiriyordu. Özellikle sahil ülkelerin kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgelerinin sınırlandırılması, deniz yetki alanlarının kesinleştirilmesi konularındaki görüş ayrılıkları, yeni bir çatışmanın fitilini ateşlemişti. Öte yandan, 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin kapsamı ve uygulamasına ilişkin görüş ayrılıkları da Doğu Akdeniz'de gruplaşmaya neden oluyordu. Yeni dönemde en dikkat çeken gelişme, Yunanistan, Kıbrıs Rum Yönetimi ve İsrail'in Türkiye'ye karşı iş birliğine gitmeleri idi. ABD ve AB, dışarıdan örtülü biçimde, Türkiye karşıtı açıklamalar yapmak suretiyle bu anlaşmazlıkta pozisyon alıyorlardı.

Fransa, bu yeni konjonktürde ihtiraslı bir şekilde Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanları tartışmasına müdahil olmaya başladı. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, adanın tamamı adına yaptığı tasarrufları meşrulaştırma amacıyla AB nezdinde Türkiye aleyhine karar çıkarmaya çalıştı. Fransa'nın kimi NATO ve AB ülkeleri tarafından tepki çeken son girişimi ise Türkiye'nin mülkiyeti devlete ait

Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin baskısı sonucunda AB mali desteği ile inşa edilecek olan Doğu Akdeniz doğalgaz boru hattının uzunluğu bin 900 kilometre olacak. 1958 Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne göre boru hattı inşası için Türkiye'den izin alınması gerekecek. Türkiye bu izni vermediği takdirde boru hattının inşası mümkün gözüküyor.

olan gemilerle Akdeniz'de yürütüğü sismik araştırma ve sondaj faaliyetlerini engellemek için bölgeye savaş uçakları ve Charles de Gaulle adlı savaş gemisini sevk etmek oldu. Fransız derin devletin bir operasyonu olan bu ihtiras fırtınasında, Macron'un rolü teknokrat olmaktan öteye gitmiyordu. Ortaya konulan ütöpik proje, Macron'un vizyonunu fersah fersah aşırıyordu.

Türkiye ve Fransa Karşı Cepelerde

Fransa'nın Doğu Akdeniz'de Türkiye ile karşı karşıya geldiği bir diğer cephe de Libya olmuştur. Türkiye'nin 27 Kasım 2019'da Ulusal Mutabakat Hükümeti ile yaptığı iki anlaşmadan ilki, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasını, ikincisi ise taraflar arasında askeri iş birliğini öngörüyordu. İlk anlaşma ile Türkiye, Sevilla haritası olarak tanınan Akdeniz'de kendi deniz yetki alanlarını daraltan kurguyu kabul etmediğini tescil etmiş oldu. İkinci anlaşmaya dayanarak Türkiye, isyancı Hafter'e karşı Ulusal Mutabakat Hükümeti'ne lojistik ve askeri destek sağladı. Tam bu aşamada Fransa, savaşan taraflara ambargo uygulanmasını öngören eski bir kararın uygulanması için BM ve AB'yi devreye sokup karar almaya çalıştı ise de beklediği neticeyi alamadı.

Libya iç savaşında İtalya, Türkiye ve Katar, Ulusal Mutabakat Hükümeti; Fransa ve Rusya ise isyancılar lehine ağırlık koymuştu. Fransa ve Rusya, iç savaş Hafter'in kazanması ertesinde Libya petrolerini aralarında paylaşmayı hedefliyorlardı. Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan ise Libya ihtilafında ekonomik perspektifle hareket etmiyorlardı. Bu ülkeleri Hafter'i desteklemeye yönlendiren güdü, halka dayanmayan iş birliği rejimlerinin istikrarını ve güvenliğini korumaktı.

Doğu Akdeniz'de Fransa'yı ikileme sevk eden ihtilaf ise Arap-İsrail çatışması olmuştur. 1955'te Nasır döneminde İngiliz ve İsrail

Yunanistan Başbakanı Kiriakos Miçotakis'le sık sık görüşen Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron diplomasi den uzak bir tavır sergiliyor. Fransa, Doğu Akdeniz'deki tatbikatlarının yanı sıra bölgede askeri varlığını da artırıyor.

hava kuvvetleri ile birlikte Süveyş bölgesine hava saldırısı düzenleyen Fransa, bu olayın ardından pozisyon değiştirdi ve genel olarak Filistin lehine politikalar takip etmeye başladı. AET Dışişleri Bakanları tarafından 1980'de Venedik Deklarasyonu ile Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkını savunan kararın alınmasında Fransa temel yönlendirici olmuştu. 1979'da Camp David Antlaşması ile başlayan barış sürecini de destekleyen Fransa, son dönemde takip ettiği politikadan sapma emareleri göstermeye başladı. Trump'ın ortaya attığı barış planı, Golan tepeleri ve Batı yakasının ilhakı gibi siyonist projelerin Fransa tarafından yasak savma kabilinden eleştirildiği dikkatlerden kaçmadı.

Fransa'nın Doğu Akdeniz'de Türkiye karşıtı cephede kendine yer edindiği bir başka oluşum ise destek verdiği Doğu Akdeniz Gaz Forumu. Ocak 2019'da İsrail, Mısır, Kıbrıs Rum Yönetimi, Yunanistan, Ürdün, İtalya ve Filistin yönetiminin katılımı ile kurulan örgütlenme, kimi yayın organları tarafından doğalgaz sektöründe OPEC benzeri oluşum şeklinde abartıldı. Oysa ki, Doğu Akdeniz'de toplam doğalgaz rezervi 3,45 trilyon metreküp iken sadece Katar'daki rezerv 25 trilyon metreküp. İran'ın rezervi 31 ve Rusya'nınki de 39 trilyon metreküp. Ayrıca Basra Körfezi'nde Katar ile İran arasındaki Güney Pars Doğalgaz Havzası'nda 40 trilyon metreküp doğalgaz rezervi bulunuyor.

Macron yönetimi, hem sözde kartele destek verdiği açıkladı hem de EastMed adıyla inşa edilecek rantabl olmayan doğalgaz boru hattına. Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin baskısı sonucunda AB mali desteği ile inşa edilecek olan Doğu Akdeniz doğalgaz boru hattının uzunluğu bin 900 kilometre olacak. Akdeniz'in derinleşen tabanının yarattığı zorluklar yanında boru hattı inşası önündeki bir başka engel de hattın Türkiye'nin münhasır ekonomik bölgesinden geçecek olması. 1958 Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne göre boru hattı inşası için Türkiye'den izin alınması gerekecek. Türkiye bu izni vermediği takdirde boru hattının inşa edilmesi mümkün gözüküyor. **K**

Ne istiyor Fransa, neden irredentist bir politika izlediğine karine teşkil edecek yönelim ve politikalar takip ediyor? Kesinlik kazanmış olan husus, Fransa'nın kendini büyük bir imparatorluğun mirasçısı kabul etmesi ve emperyal ütopyalara yönelmesi.